

# KÖZGAZDASÁG ÉS PÉNZÜGY

IV. évfolyam

8. szám

1928. október

Szerkesztik:

Dr. GLÜCKSTHAL ANDOR

Dr. LÉNÁRT VILMOS

## **Kollektív kereskedelmi szerződések.**

Irta: *Dr. Schiller Ottó*, a Magyar Textilgyárosok Országos Egyesületének főtitkára.

A Nemzetközi Kereskedelmi Kamara egy javaslatot terjesztett a kamara különböző nemzeti bizottságai elé, amely megoldást keres arra nézve, hogy miképpen lehetne az európai államokban ma érvényben levő védővám-tarifáknak színvonaát fokozatosan leszállítani. A kamara javaslata ezt a problémát olyképpen gondolja megoldani, hogy az egyes államok között kötött kereskedelmi szerződések jelenlegi rendszerét kiegészítené u. n. kollektív vám-megállapodásokkal, amelyek az összes államok között egyidejűleg jönnének létre. Az egyes államok között kötött kereskedelmi szerződések, mint ismeretes, ma az illető államoknak egymással való egész kereskedelmi forgalmát szabályozzák. A kollektív vám-megállapodások már technikai okokból sem terjedhetnének ki egy ilyen óriási komplexumra s ezért a Nemzetközi Kamara a kollektív megállapodások hálózatát úgy kívánja kiépíteni, hogy a megállapodások egyelőre csupán néhány fontos forgalmi cikkre, pl. vasra, papírra, üvegre, alumíniumra, cementre jönnének létre és fokozatosan épülnének ki azután a többi cikkekre.

A Nemzetközi Kamara javaslatával a kamara magyar nemzeti bizottsága is foglalkozott és azzal szemben elutasító álláspontra helyezkedett. A magyar bizottság véleménye szerint azok a cikkek, amelyeknek vámját a Nemzetközi Kamara kiindulásképpen akarja egységes szabályozás tárgyává tenni, egészen incidentaliter és szakszerűtlenül vannak kiragadva. A szóbanforgó cikkek tekintetében a különböző országokban eltérőek a termelési és fogyasztási viszonyok és így a cikkek vámjainak akár szigoruan egységes unifikálása, akár pedig nivellálása egészen különbözőképpen hatna ki az egyes orszá-

gokra. Ilyen módon a kollektív megállapodás az egyik államra nézve egészen más áldozatot jelentene, mint a másakra s a látszólag egyöntetű szabályozás voltaképpen a legnagyobb egyenlőtlenséget teremtené. Eppen ezért a magyar bizottság szerint a kollektív megállapodások gondolata nem fér össze a ma általános és jól bevált kereskedelmi szerződések rendszerével. Nem lehet azt kívánni, hogy valamely állam a kollektív megállapodás révén terheket vegyen magára minden ellenérték nélkül, amikor egy kereskedelmi szerződés keretében ezekért a terhekért megfelelő ellenszolgáltatásokat kapna. Eppen a mai védővámós irányzat mellett a kereskedelmi szerződések képezik a legfőbb biztosítékait a nemzetközi forgalom normális alakulásának, nem szabad tehát új kísérletezésekbe bocsátkozni, amelyek ezt, az egyes államok egymásközti közvetlen tárgyalásaiból kifejlődött szerződéses hálózatot és annak további kiépülését veszélyeztetik.

A magyar bizottság kritikája a Nemzetközi Kamara javaslatáról kétségtelenül tökéletesen helytálló. A kollektív megállapodásoknak az a formája, amelyet a Nemzetközi Kamara ajánl, valóban beleütközik abba az elemi kereskedelempolitikai tételbe, hogy reális gazdasági meg egyezéseknek mindig kétoldalúaknak kell lenniök. Nem mondjuk, hogy a Nemzetközi Kamara javaslata naiv, de mindenesetre magán viseli azt a bélyeget, amely ma az egész európai politikát jellemzi: egyes államoknak a képzelődését, hogy a maguk izlése szerint rendezhetik be az egész világot és a terméketlen energiapazarlást oly irányban, hogy a problémáknak gyökeres megoldása helyett üres formulák teremtsenek látszólagos „összhangot“ a nemzetek között.

Más kérdés azonban, hogy a Nemzetközi Kamara javaslatát nem lehetne-e mégis megfelelően kiegészíteni, korrigálni? A javaslat magva, a *kollektivitás* gondolata nem olyan abszurd gondolat, hogy ne érdemelne meg egy kissé alaposabb vizsgálatot.

A probléma az: mennyiben egyeztethető össze, vagy nem egyeztethető össze a nemzetközi kereskedelmi szerződések kollektív formája azzal az alapvető követelménnyel, hogy az ilyen szerződéseknek mindenkor a *do ut des* elvi alapján, az aktív és passzív tételek mérlegszerű összeegyeztetésén kell nyugodniök? Megfér-e a szerződések kollektív jellege ezzel a principiummal, vagy sem, esetleg *minő feltételek* mellett fér meg?

Világos, hogy az árucikkeknek egy önkényesen összeállított csoportjára, amelyre nézve a szerződő államok érdekei merőben különbözők, kollektív megállapodások

sohasem fognak létrejönni. (Hacsak nem egyoldalú politikai nyomás alatt, gazdasági szempontoktól és szükség-szerűségektől függetlenül, tehát nem gazdasági *paktum*, hanem többé-kevésbé leplezett politikai *diktátum* formájában és ehhez képest nem is a tartós gazdasági célokat szolgálva.) Világos az is, hogy az összes európai államok, vagy pláne a világ összes államai között kollektív kereskedelmi megállapodások egyidejűleg egyáltalán nem képzelhetők, mert hiszen az ilyen megállapodásoknak egyszerűre kellene szabályozniuk az összes kereskedelmi relációkat, amelyekben a szövegforgó államok érdekelve vannak, ami pedig praktikusán megoldhatatlan feladat. Nagyobbszámú állam között kollektív kereskedelmi megállapodások csak bizonyos speciális esetekben lehetségesek, pl. ha egy árucikk tekintetében a szerződő államok mind azonos irányban (pl. mint termelők) vannak érdekelve és érdekeltségük foka sem túlságosan különböző. Az ilyen kollektív megállapodások azonban inkább államilag támogatott, vagy szankcionált *kartellszerű* konvenciók, mintsem valóságos kereskedelmi szerződések, amely utóbbiaknak lényege éppen az, hogy a szerződő országok egész gazdasági strukturájából származó ezerféle érdekeket és tendenciákat igyekezzenek kölcsönösen kiegyenlíteni, amelyekben tehát a szerződő országok közgazdasága mint organikus és oszthatatlan *egység* jelentkezik.

Másképp áll a helyzet, ha azt nézzük, hogy nem jöhetnek-e létre *ilyen valóságos kereskedelmi szerződések is kollektív nem egyidejűleg az összes államok között, hanem az államoknak egy szűkebb körében*, egy olyan államszociális csoporton belül, amelynek tagjai szorosabb gazdasági kapcsolatban állanak egymással. Azt hisszük, hogy a feladat így leegyszerűsítve, egyáltalán nem tartozik az utópiák sorába. Gondoljunk pl. egy kollektív kereskedelmi szerződés lehetőségére a volt osztrák-magyar monarchia területeiből alakult új államformációk között. Természetesen mindig az egyes államok politikai és gazdasági önállóságát abszolút nem érintő kereskedelmi szerződések mai rendszerén belül maradvány, nem pedig vámuniók stb. formájában, amiknek a politikai, gazdasági stb. előfeltételei még teljesen hiányzanak.

Bizonyára vannak a kisebb államszociális csoportok között (regionális) kollektív kereskedelmi megállapodásoknak is gyakorlati nehézségeik. Tudjuk, hogy egy kereskedelmi szerződés szubsztrátuma ma is, amikor a szerződést csak két állam köti egymással, rendkívül komplikált és hosszú tárgyalásokat igényel. Ezek a komplikációk csak halmozódnak, ha a tárgyaló felek

száma növekszik. Az is bizonyos, hogy bármennyire szoros gazdasági összeköttetésben álljanak is az egyes államok egymással, mindig lesznek másirányú kapcsolataik, amelyekre szintén, — bár kisebb mértékben — tekintettel kell lenniök, amelyek tehát egymás-közi kollektív megállapodásaikba belejátszanak és azoknak terjedelmét, vagy éppen lehetőségét befolyásolhatják. Mindezek az akadályok azonban, úgy véljük, nem döntő természetűek, különösen ha figyelembe vesszük a másik oldalon a szóbanforgó kollektív megállapodásokkal járó előnyöket. A legfontosabb ezek közül az, hogy sokkal nagyobb „spielraum“-ja nyílik a kölcsönös koncesszióknak akkor, ha több állam között a kereskedelmi relációkat egy kollektív megállapodásban egyszerre sikerül rendezni. Eppen abból, hogy — mint láttuk — a kereskedelmi szerződésekben az államok igyekeznek a maguk gazdasági érdekeit a gazdasági élet organikusan összefüggő természetének megfelelően, lehetőleg egy magasabb gazdaságpolitikai tervszerűsége törekedve megvédeni, — következik, hogy ez a cél sokkal jobban biztosítható, ha az állam egyszerre több irányban köt kereskedelmi szerződést, vagyis a különböző szerződések hatáseit pontosan kalkulálhatja és nem kell későbbi szerződések lehetőségeit csupán hozzávetőleges becslési alapon számításba vennie, e célra utóbb esetleg hiábavalóknak bizonyuló rezervákat tartalékolnia stb. Ha pl. egy kollektív tárgyalás keretében nemcsak Magyarország szállítaná le textilvámjait Csehországgal szemben, hanem egyidejűleg Románia és Jugoszlávia is s ezzel párhuzamosan a cseh agrárvámokra vonatkozólag oly megállapodás jönne létre, amely a magyar, román és jugoszláv mezőgazdasági érdekeket egyformán figyelembe veszi, úgy ezen a kiszélesített tárgyalási alapon az érdekelt államok közötti gazdasági problémáknak sokkal többféle racionális megoldása válnék lehetővé és ezáltal összehasonlíthatatlanul tágabb tere nyílna azoknak a törekvéseknek, amelyek a mai középeurópai gazdasági helyzet konszolidációját kereskedelempolitikai úton kívánják előmozdítani. Megszűnnék az, hogy a legtöbb kedvezmény elve alapján egyes államok ellenszolgáltatás nélkül jutnak előnyökhöz, mások pedig kénytelenek a faltörő kos szerepére vállalkozni, ami spekulatív elemeket visz a kereskedelempolitikába, tehát minden irányban zavaró'ag hat a kereskedelempolitika őszinteségére, becsületességére és lehetőségeinek minél teljesebb kihasználására. Az államszoportokként kötendő kereskedelmi szerződések rendszere révén a kereskedelempolitikai viszonylatok *stabil*

rendezésének mai tempója feltétlenül meggyorsulna. Az egyes államok közötti kereskedelmi szerződések jelenleg érvényben lévő szisztémájáról csak erős elfogultsággal lehet azt mondani, hogy az igazán „jól bevált“. Kétségtelen ugyan, hogy jobb instrumentumunk a nemzetközi kereskedelmi relációk szabályozására ma nincsen, de épily bizonyos, hogy ez az instrumentum még igen tökéletlen, különösen ha meggondoljuk, hogy nemcsak az a fontos, hogy *valamilyen* szabályozás legyen (noha természetesen már ez is pozitivum), hanem hogy a szabályozás lehetőleg hosszabb időre szóló, ilyen értelemben végleges és kiegyensúlyozott helyzetet teremtsen.

*A Nemzetközi Kamara javaslata tehát ott téveszti el az utat, amikor a kollektív kereskedelmi szerződések rendszerét úgy kívánja kiépíteni, hogy lehetőleg sok államot kíván egyidejűleg a szerződések hálózatába bevonni, ellenben a kollektív megállapodások tárgyát képező árucikkek körét restringálja és az utóbbit igyekszik azután fokozatosan kibővíteni. A kollektivitás eszméjének gyakorlati megvalósítása a kereskedelempolitikában ezzel szemben csak úgy lehetséges, ha a kereskedelmi szerződések tárgyi körét e szerződések alaptermészetének megfelelően nem korlátozzuk, hanem a szerződő felek számát redukáljuk.* Hogy azután a kollektív kereskedelmi szerződések teljes rendszere úgy épül-e ki, hogy a kollektive szerződő államsoportok kötnék-e egymással további kollektív szerződéseket, vagy pedig, hogy az egyes államsoportok egyes tagjai több kollektív csoportnak tagjai is lehetnek: ez későbbi kérdés, melynek elvi jelentősége sem túl nagy, aktualitása pedig e pillanatban egyáltalán nincsen.

## Pénzügyi jogalkotás.

**A gabona- és takarmányfélék általános forgalmi adójának eltolrítése.** A pénzügyminisztérium az 1927. évi V. t.-c. 36. §-a 2-ik bekezdésében nyert felhatalmazás alapján a 120.000/1928. sz. rendeletével (közététetett a Budapesti Közlöny 1928 szeptember hó 12-én megjelent 207. számában) az 1921. évi XXXIX. t.-c. 37. §-a 12. pontját hatályon kívül helyezte és annak helyébe az alább ismertetett új rendelkezéseket tette.

A hatályon kívül helyezett törvényhely szerint nem estek általános forgalmiadó alá a kizárólag terménykereskedéssel foglalkozóknak buza, rozs, kétszeres és köles, valamint malmoknak feldolgozás végett eladott árpa eladásából származó bevételei. Az adómentesség tehát csak azokat a keresetüzöket illette meg, akik kizárólag terménykereskedéssel foglalkoztak.